

УДК 371.14

Лариса СІГАЄВА

м. Київ

**Особистісний підхід до впровадження педагогічних
технологій
у підвищенні кваліфікації вчителів**

Проблема максимального розкриття потенціалу кожної людини, формування розвитку, а також підготовки її до постійного вдосконалення, саморозвитку та самореалізації значною мірою пов'язані з якістю функціонування системи педагогічної освіти взагалі і підвищення кваліфікації зокрема. З метою покращення роботи закладів системи післядипломної освіти автор пропонує використовувати позитивний досвід України у 20-30-ті роки ХХ століття щодо перепідготовки та підвищення кваліфікації вчителів.

Зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві, залежать від фахівців, здатних до швидких соціальних і психологічних перебудов. Сьогодні потрібен спеціаліст із загостреним сприйняттям нових знань, підвищеною схильністю до сміливих психолого-педагогічних рішень і ризику, особистість-гуманна, яка виявляє оптимальну активність у розвитку власних творчих здібностей.

Відповідно до основних концептуальних положень післядипломна освіта виступає як функціональна система, яка вирішує завдання всебічного розвитку й збагачення загальної і професійної культури особистості вчителя. Логіка функціонування такої системи зумовлюється як логікою неперервної освіти, так і потребами часу у висококваліфікованих фахівцях.

Саме система неперервної професійної освіти, особливо її складова – підвищення кваліфікації – здатна реалізувати питання самовдосконалення вчителя. Використання та впровадження нових педагогічних технологій у процесі

самовдосконалення вчителя через систему неперервної освіти сприяє збагаченню та підвищенню його професійного рівня.

Підвищення кваліфікації – найбільш гнучка й оперативна підсистема неперервної освіти, яка може мобільно відгукуватися на запити суспільства.

Оскільки підвищення кваліфікації вчителя, як правило, здійснюють інститути післядипломної освіти (інститути удосконалення вчителів), не буде зайвим уточнити поняття “компетентність” і “кваліфікація”. Так, “кваліфікацію” розглядають як рівень професійної підготовленості до будь-якого виду праці, ступінь готовності до нього. Під кваліфікацією нерідко розуміють вміння чи якість, необхідну для виконання конкретної роботи, умови, які слід дотримуватися.¹

Саме кваліфікація робить людину здатною для виконання будь-яких функцій, визначає межі раціонального використання його можливостей. Компетентність же характеризує повноту, достатність і адекватність здійснюваних дій, що ґрунтуються на наявності великих знань і відповідного практичного досвіду.

Професійна компетентність включає кваліфікацію, а також широкий кругозір, зацікавленість і правомірність у здійсненні прийнятих рішень.²

Окрім цього, існує людська компетентність, яку займають питання самопрогнозування, усвідомлення свого місця в житті, особистої відповідальності за події свого життя і близьких.

Зростання компетентності містить у собі:

- входження в спеціальність;
- оволодіння нормами професійної діяльності і професійного спілкування;
- досягнення її високих рівнів;

¹ Синенко В.Я. Професионалізм учителя // Педагогика. – 1999. – № 5. – С. 45.

² Манушин Э.А. Проблемы последипломного образования // Педагогика. – 1996. – № 1. – С. 25.

- творчість як індивідуальний внесок у суспільний досвід своєї професії;
- опис особистого досвіду і передача його наступним поколінням.

Процес підвищення компетентності досить складний. Зустрічаються вікові кризи, що виявляються в несприйнятливості до використання нових методик, педагогічних технологій.

Очевидно, що підвищення кваліфікації вчителя не можна будувати вузькопрофесійно, без обліку загального на тлі розвитку особистості фахівця. Необхідно виходити з того, що професійна діяльність – це лише фрагмент життєдіяльності людини.³

Традиційна освітня система наголошує на предметні знання, забуваючи про те, що знання свого предмета далеко не головна перевага педагога. Головна перевага... педагога в тім, щоб він умів виховувати учнів своїм предметом,⁴ бути проводирем у лабіринті знань,⁵ вчити використовувати ці знання в житті.

Пошук ефективних форм і методів організації навчально-виховного процесу як у загальноосвітніх школах, вищих навчальних закладах, так і у системі післядипломної освіти триває.

Перехід системи освіти на особистісно орієнтовану парадигму навчання потребує необхідності пошуку нових технологій.

Академік І.А. Зязюн зазначав: “Педагогічні технології – сфера знання, яка включає методи, засоби навчання і теорію їх

³ Маркова А.К. Психологические проблемы повышения квалификации // Педагогика. – 1992. – № 9-10. – С. 65.

⁴ Ушинский К.Д. Собр. соч.: В 2 т. – Т. 2. – М., 1976. – С. 64.

⁵ Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища школа, 1997. – 349 с.

використання для досягнення цілей освіти”.⁶ А смисл і ціль освіти – людина у постійному її розвитку.

Використання яких педагогічних технологій у системі післядипломної освіти сприятиме удосконаленню роботи педагогічних кадрів? Які задачі повинна, перш за все, розв’язувати система післядипломної освіти?

У сучасних умовах задачами підвищення кваліфікації вчителів є удосконалювання організаторських, комунікативних властивостей і професійного мислення людини, його підготовленість до конкретної праці, потреба в самоосвіті.

У такому випадку, для організації процесу підвищення кваліфікації важливо не стільки мати вузькопрофесійну репродуктивну, оцінну спрямованість, скільки передбачати глобально-професійну, проблемно-творчу, гнучку, що швидко оновляється в залежності від запитів часу, орієнтацію. Поряд з компенсаторною і професійно-розвиваючою функціями підвищення кваліфікації варто враховувати індивідуально-розвиваючу і перетворюючу функції. Особливу увагу слід приділити змісту навчання, організації різних спецкурсів за вибором слухачів.

Навчальний план на курсах підвищення кваліфікації складає, як правило, 144 години (24 доби). За цей час необхідно познайомити вчителів з новими педагогічними технологіями, методикою викладання предмету, передовим досвідом кращих вчителів; дати мінімум знань з психолого-педагогічних, філософських, історичних, політичних та соціально-культурних питань.

Безумовно, теоретичний матеріал дуже потрібен. Вчителі покладають більше надії на курси підвищення кваліфікації, тому що не завжди мають можливість придбати необхідну методичну літературу.

⁶ Зязюн І.А. Технологізація освіти як історична неперервність // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Вип. 1. – С. 78.

Однак, такі важливі питання, як екологічні, оздоровчі, основи дефектологічних знань, нарешті, розгляд складних життєвих ситуацій та поради щодо їх розв'язання зовсім не враховуються при складанні навчального плану.

Деякі скажуть, що не усі питання можуть вміститися в програму 144-х годин. А чому ми повинні обмежуватися цією кількістю годин, що нам дісталися в спадщину від пострадянської системи? Треба змінювати не тільки кількість курсів, треба зміцнювати якість навчання. Зміна змісту утворення веде до зміни його технологій, додає їм особистісну спрямованість. Україна має великий досвід щодо організації перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Вивчаючи історію педагогіки України, аналізуючи історичні факти, можна стверджувати, що досвід розвитку освіти в Україні у 20-30-ті роки ХХ століття може бути корисним у нових соціально-економічних умовах переходу країни до ринкової економіки.

В Україні початком роботи курсів з перепідготовки вчителів вважається 1923 рік. Тоді навчальний план курсів підвищення кваліфікації мав два розділи:

- 1) педагогічний;
- 2) соціально-політичний.

Згідно з Циркулярним листом № 4 Центрального бюро з перепідготовки працівників освіти на перший розділ планувалось 132 години та на другий розділ – 54 години. Найбільше часу в структурі навчального плану займало українознавство (40 годин). Тривалість курсів була різною. Одні курси тривали місяць (короткотермінові), інші – шість тижнів. Розподіл годин також був різним. Деякі були розраховані на: 54 години, 70 годин, 84 години, інші – на 112 годин, 175 годин, 184 години, 276 годин і відповідно продовжувався термін навчання.

Архівні матеріали того часу свідчать, що при розробці навчальних планів та програм враховувались окремі категорії педагогічних працівників. Але абсолютно для всіх категорій

вчителів навчальні плани передбачали цикли лекцій психолого-педагогічного спрямування.

Окрім лекційної роботи проводилися і практичні заняття. Широко впроваджувався і дослідницький метод, що сприяло більш повному розкриттю творчого потенціалу вчительства.

Роботу з підвищення кваліфікації вчителів проводили не лише під час літніх канікул, а й упродовж усього року.

У 1930 році освіту в Україні було уніфіковано. На зміну демократії, творчих пошуків, експериментальних ідей, якими була багата педагогіка 20-х років, приходять командно-адміністративний декларований стиль роботи.

Вивчення архівних документів і матеріалів цього періоду історії допомагає виявити все те позитивне, що виправдало себе, а також осмислити причини допущених серйозних помилок, які доцільно враховувати.⁷

Сьогодні система підвищення кваліфікації вчителів повинна передбачати і створювати умови для вибору самим слухачем задач і прийомів навчання, стимулювати побудову індивідуальної програми підвищення кваліфікації, розширювати диференційовані форми роботи для слухачів з різним досвідом, інтересами, установками, умовою домагань.

Однак, тут виникають питання: “А чи готові викладачі системи післядипломної освіти до зустрічі з такими курсистами? Чи використовуватимуть вони особистісний підхід у роботі з кожним із них?”

Іншими словами, проблема полягає і в самих педагогічних кадрах, які працюють (викладають) в системі інститутів післядипломної освіти.

Відомо, результативністю підвищення кваліфікації є, насамперед, тривалість використання нових знань, досягнення

⁷ Сігаєва Л.Є. Становлення і розвиток системи підвищення кваліфікації вчителів в Україні / За ред. акад. Н.Г.Ничкало – К.: ПП “Липень”, 2000. – 240 с.

реально кращих результатів у професійній діяльності, її перетворення, поява потреби в безупинному утворенні.

Якими конкретно технологіями необхідно користуватися вчителю, щоб освіта для учнів набула життєвого сенсу, щоб вони охоче училися, опановували знання?

На нашу думку, вивчення проблеми особистісного підходу до впровадження педагогічних технологій щодо самовдосконалення вчителів через систему підвищення кваліфікації потребує наукового вивчення та осмислення.

Лариса СИГАЄВА

Личностный подход к внедрению педагогических технологий в повышении квалификации учителей

Резюме

Проблема максимального раскрытия потенциала каждого человека, формирование развития, а также подготовка его к постоянному совершенствованию, саморазвитию и самореализации в значительной мере связаны с качеством функционирования педагогического образования вообще и повышения квалификации в частности. С целью улучшения работы учреждений системы последиplomного образования автор предлагает использовать позитивный опыт Украины в 20-30-ые годы XX столетия, касающийся переподготовки и повышения квалификации учителей.

Larisa SIGAEVA

Personal-centered Approach towards Pedagogical Technologies Implementation as a means of Developing a Teacher's skills

Summary

The problem of maximal disclosure of the human potential, its formation, its constant development self-improvement and self-realization is in a very close connection with the quality of the pedagogical education functioning and developing a teacher's skills.

To achieve this goal the author suggests using the experience of the 20s-30s in Ukraine.